

Internationella jämförelser

FN:s nya globala utvecklingsagenda Agenda 2030 innehåller 17 mål för hållbar utveckling för alla människor och för vår planet. Ett av målen är att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. I OECD-länderna är det en allt högre andel av befolkningen som har en eftergymnasial utbildning, men utvecklingen går snabbare för kvinnorna än för männen.

Med ständigt ökande kunskapskrav i arbetslivet är investeringar i eftergymnasial utbildning av stor vikt för alla länder. Investeringarna syftar dels till att tillgodose arbetsmarknadens behov av arbetskraft och främja ökad tillväxt, dels till att skapa tillgång till utbildning i ökad utsträckning och därmed möjlighet för människor att utvecklas och delta i samhället. Ett mått på utfallet av satsningarna är befolkningens utbildningsnivå. I detta kapitel börjar vi med att studera utvecklingen av utbildningsnivån i OECD-länderna (Organization for Economic Development). Därefter följer en uppföljning av utbildningsmålen inom Europeiska unionen (EU) och kapitlet avslutas med att belysa kostnaderna för eftergymnasial utbildning i OECD-länderna.

I kapitlet använder vi data från internationella källor, huvudsakligen den senaste publiceringen av OECD:s publikation *Education at a Glance* (EAG), OECD 2015. Vi har också hämtat vissa data från Eurostats (EU:s statistikbyrå) statistikdatabas.

Befolkningens utbildningsnivå i OECD-länderna

I många OECD-länder har den eftergymnasiala utbildningen byggts ut under de senaste decennierna och utbildningsnivån har höjts successivt. År 2014 hade en

tredjedel av den vuxna befolkningen (25–64 år) inom OECD minst två års eftergymnasial utbildning jämfört med 22 procent år 2000 (se faktaruta om ISCED). Eftersom utbyggnaden i de flesta fall har skett relativt nyligen är det förhållandevis stora skillnader i utbildningsnivå mellan olika generationer. I den yngre befolkningen (25–34 år) hade 41 procent minst två års eftergymnasial utbildning 2014, medan motsvarande andel för den äldre befolkningen (55–64 år) var 25 procent (se tabell A1.4a, EAG 2015).

Sveriges utbildningsnivå ligger över OECD-genomsnittet. År 2014 hade 39 procent av den vuxna befolkningen (25–64 år) minst två års eftergymnasial utbildning. I den äldre befolkningen hade 30 procent eftergymnasial utbildning, medan motsvarande andel för den yngre befolkningen var 46 procent. Skillnaden mellan generationerna är alltså 16 procentenheter – lika stor som för OECD-genomsnittet.

Kvinnorna har i högre grad än männen tagit del av den kraftiga utbyggnaden av högre utbildning inom OECD-länderna. År 2000 hade drygt 20 procent av kvinnorna och männen i den vuxna befolkningen (25–64 år) minst två års eftergymnasial utbildning. Fjorton år senare hade 36 procent av de vuxna kvinnorna en eftergymnasial utbildning, medan endast 31 procent bland männen hade uppnått motsvarande utbildningsnivå. I Sverige är könsskillnaderna betydligt större – 45 procent

ISCED - INTERNATIONELL KLASSNING AV UTBILDNING OCH UTBILDNINGSNIVÅ

Länderna organiserar sina utbildningssystem olika och för att kunna göra internationella jämförelser använder länderna sedan mitten av 1970-talet *International Standard Classification of Education* (ISCED) för klassificering av sina utbildningar. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Unesco) ansvarar för ISCED och efter en omfattande revidering av klassificeringen gäller numera den nya ISCED-indelningen (ISCED 2011). En betydande förändring i ISCED 2011 är att eftergymnasial utbildning delas in enligt Bolognastrukturen.

I ISCED 2011 är högskoleutbildning och annan minst tvåårig eftergymnasial utbildning placerad på nivåerna 5–8. Nivå 5 motsvarar kortare utbildningar (dock minst två år) som är betydligt mer komplexa än utbildning på gymnasial nivå. Utbildning på nivå 6 (Bachelor degree) är längre (3–4 år) och oftast mer teoretiskt inriktad än utbildning på nivå 5. Utbildning på nivå 7 (Master's degree) är betydligt mer komplex än nivå 6 och ofta mer specialiserad. Den kumulativa längden på en nivå 7-utbildning kan variera mellan 5 och 8 år. Utbildning på forskarnivå är placerad på nivå 8 (Doctoral degree).

I Sverige är utbildning på grundnivå, som kandidatexamen, placerad på nivå 6 och avancerad nivå, exempelvis master och magister, placeras på nivå 7,

medan doktorexamen och licentiatexamen placeras på ISCED nivå 8. Vissa kortare högskoleutbildningar och utbildning inom ramen för yrkes-högskolan som är längre än två år klassas som nivå 5. I detta kapitel benämns nivåerna 5–8 sammantaget som *eftergymnasial utbildning*, "tertiary education" på engelska. Notera att här ingår inte eftergymnasial utbildning som är kortare än två år.

När det gäller uppnådd utbildningsnivå så motsvarar nivå 5, utöver utbildning inom yrkeshögskolan, även studier på fristående kurser inom högskolan motsvarande 2–3 års studier. Nivå 6 innebär minst tre års högskolestudier, motsvarande en kandidatexamen (utan krav på examen). Nivå 7 innebär minst 4 års studier, motsvarande en magisterexamen med krav på examen (examenskravet gäller emellertid inte för utländska utbildningar).

Vid en jämförelse mellan länder måste uppgifterna tolkas med försiktighet. Bland annat påverkas OECD-genomsnittet av att antalet OECD-länder har ökat och av att inte alla länder lämnar fullständiga uppgifter. *Education at a Glance* bygger delvis på andra definitioner än dem som vanligtvis används i Sverige. Därför kan det finnas skillnader jämfört med uppgifter som redovisas i nationella sammanhang.

Figur 85. Andel i den vuxna befolkningen (25–64 år) i OECD-länderna med minst två års eftergymnasial utbildning (ISCED 5–8) 2000 respektive 2014. Endast de länder det finns data för presenteras. Länderna har sorterats efter högst utbildningsnivå 2014. Källa: A1.4a EAG 2015

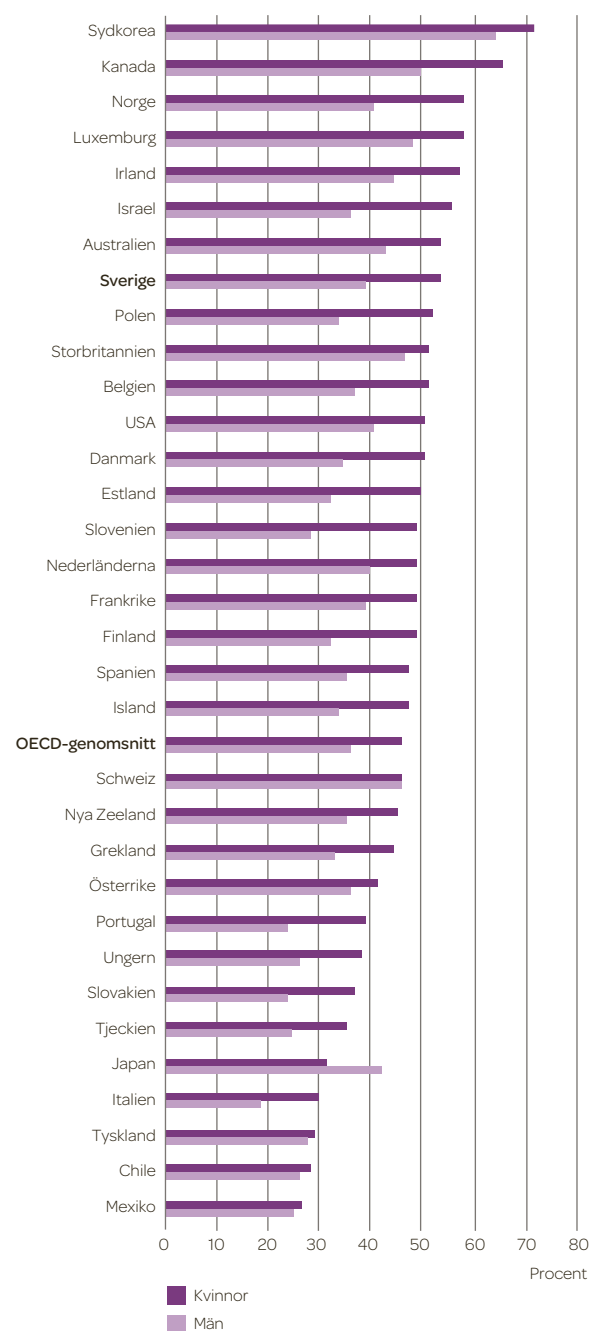

av kvinnorna hade minst två års eftergymnasial utbildning 2014, men bland männen var andelen bara 33 procent, alltså mer i nivå med OECD-genomsnittet (se tabell A 1.4b, EAG 2015, webbpublicering).

Andel unga med eftergymnasial utbildning

När högskolan eller annan eftergymnasial utbildning byggs ut märks förändringarna först i de yngre åldrarna.

Figur 86. Andel i OECD-ländernas befolkning i åldrarna 25–34 med minst två års eftergymnasial utbildning (ISCED 5–8) 2014 fördelat på kvinnor och män. Endast de länder det finns data för presenteras. Länderna har sorterats efter högst utbildningsnivå för kvinnor 2014. Källa: Tabell A1.3a EAG 2015.

Andelen 25–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning har inom OECD-länderna i genomsnitt ökat med ungefär 1 procentenhet per år mellan 2000 och 2014, från 26 till 41 procent. Ökningen var något större i början av perioden men sedan minskade ökningstakten. Även om utbildningsnivån i de flesta länder har fortsatt att öka i den yngre befolkningen så finns det länder där utbildningsnivån hos 25–34-åringar är lägre än i gruppen

35–44-åringar. Störst var skillnaden i Finland och Israel där utbildningsnivån hos 25–34-åringar var 10 respektive 7 procentenheter lägre i den yngre åldersgruppen 2014 (tabell A1.3a i EAG 2015).

I den yngre befolkningen är könsskillnaderna i utbildningsnivå betydligt större än den vi såg i hela den vuxna befolkningen. Redan år 2000 hade de yngre kvinnorna högre utbildningsnivå än männen, men skillnaden var relativt liten. År 2000 hade 24 procent av männen och 28 procent av kvinnorna i den yngre befolkningen (25–34 år) minst två års eftergymnasial utbildning. År 2014 hade inom OECD i genomsnitt 35 procent av männen och 46 procent av kvinnorna i gruppen 25–34-åringar en eftergymnasial utbildning om minst två år, en skillnad på 11 procentenheter. I Sverige var skillnaden mellan könen hela 15 procentenheter 2014. Bland kvinnorna hade 54 procent en eftergymnasial utbildning medan endast 39 procent av männen hade motsvarande utbildning, en ökning med 8 procentenheter för båda könen sedan 2000. Det vill säga könsskillnaden ökade inte i Sverige.

Utbildning på högst grundnivå dominerar i Sverige

I och med den nya ISCED-klassningen (ISCED 2011, se faktaruta) går det nu att beskriva befolkningens utbild-

ningsnivå mer i detalj för de länder som har delat in utbildningen enligt den nivåindelade struktur ett stort antal europeiska länder kommit överens om inom den så kallade Bolognaprocessen. Detta innebär bland annat att befolkningens utbildningsnivå nu kan delas upp i de som har en utbildning motsvarande grundnivå (ISCED 6, exempelvis kandidatexamen) och de som har en utbildning motsvarande avancerad nivå (ISCED 7, exempelvis masterexamen).

Precis som för OECD-genomsnittet är utbildning motsvarande grundnivå (ISCED 6) den vanligaste i Sverige för den yngre befolkningen där 22 procent hade denna utbildningsnivå och 21 procent i OECD år 2014. Även andelen som hade en utbildning på avancerad nivå låg nära OECD-genomsnittet, 13 procent i Sverige mot 14 procent för OECD. Sverige hade en något högre andel med kortare eftergymnasial utbildning än OECD i genomsnitt, 10 procent gentemot 7 procent.

I de flesta länder var andelen i den yngre befolkningen (25–34 år) med en utbildning på grundnivå högre än andelen med en utbildning på avancerad nivå. I 9 av de 31 OECD-länderna som har infört Bolognastrukturen var dock andelen med en utbildning på avancerad nivå högre än andelen med en utbildning på grundnivå, exempelvis i Polen, Portugal och Slovakien.

LÄNDERNA ORGANISERAR SINA UTBILDNINGSSYSTEM OLIKA

Länderna organiserar sina utbildningssystem olika och samma typ av utbildning kan i ett land klassas på nivån ISCED 5, men i ett annat land som ISCED 6. Det innebär att högskoleutbildning (ISCED 6–8) utgör en varierande andel av den totala eftergymnasiala utbildningen (ISCED 5–8). I och med den nya ISCED-klassificeringen har en del länder omklassificerat en del av sina utbildningar. Detta gäller främst yrkesinriktade och praktiska utbildningar som tidigare låg på nivån ISCED 5B (och i vissa fall även 4C) vilket motsvarar nuvarande ISCED 5. Då vissa av dessa yrkesutbildningar kunde anses motsvara utbildningar på ISCED 6 eller högre har en viss omklassificering skett. Ett exempel är Norge som tidigare inte hade någon utbildning på 5B, men i samband med övergången till ISCED 2011 klassade om sin tvååriga "fagskoleutdanning" (motsvarande svensk yrkes-högskoleutbildning) från 4C till 5.

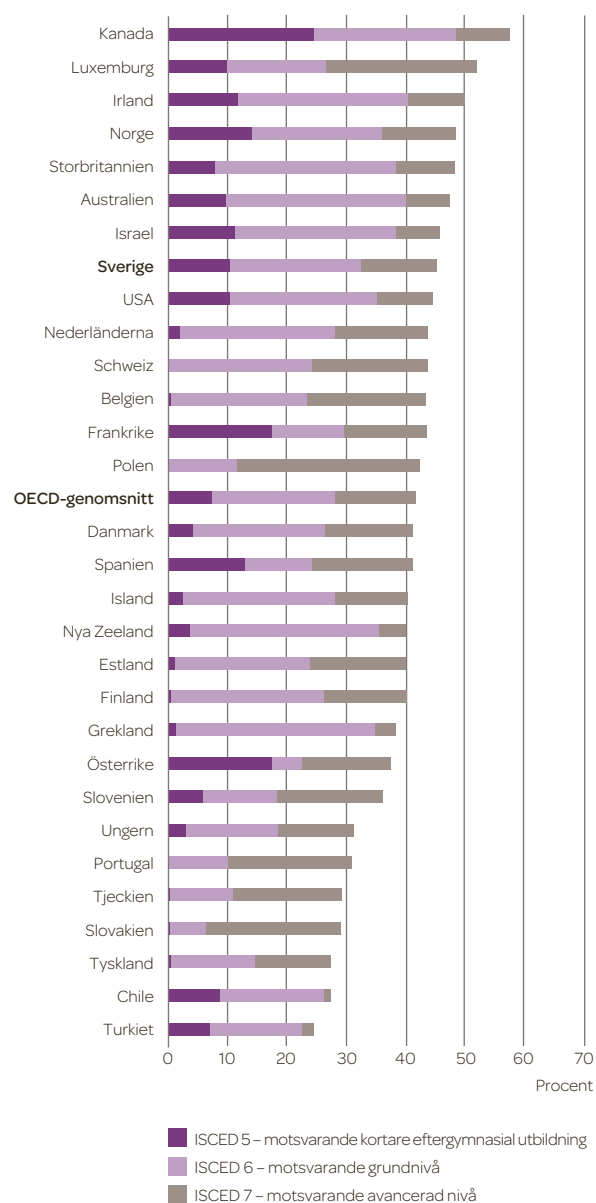
För OECD-länderna i genomsnitt är andelen högskoleutbildning (ISCED 6–8) ungefär tre fjärdedelar av den totala eftergymnasiala utbildningen. I Kanada exempelvis, utgör högskoleutbildning en betydligt mindre del av den eftergymnasiala utbildningen,

drygt hälften, medan i princip all eftergymnasial utbildning i Finland är högskoleutbildning. Ett annat exempel är Tyskland där den mer praktiskt inriktade eftergymnasiala utbildningen sker i form av lärlingsutbildning och en del av den, exempelvis sjuksköterskeutbildning, överhuvudtaget inte klassas som eftergymnasial utbildning enligt den internationella klassificeringen ("tertiary education") och där för inte ingår i sammanställningarna i denna analys.

I Sverige utgörs merparten av den eftergymnasiala utbildningen av högskoleutbildning. Det beror på att i stort sett all eftergymnasial utbildning införlivades i högskolan 1977, exempelvis sjuksköterskeutbildning och lärarutbildning. På senare år har dock bland annat utbildning inom yrkeshögskolan (huvudsakligen ISCED 5) tillkommit, men sådan utbildning utgör fortfarande en mindre del av den eftergymnasiala utbildningen i Sverige. Att det ändå är så många som 10 procent av 25–34-åringarna i Sverige med kortare eftergymnasial utbildning (ISCED 5) beror på att här ingår 2–3 års sammanlagda högskolestudier utan examen. Sveriges högskolesystem är öppet och många studerar en tid utan att ha sikte på examen.

Figur 87. Befolkningens utbildningsnivå i åldrarna 25–34 i OECD-länderna fördelat på olika utbildningsnivåer 2014.

Länderna sorterades efter högsta totala utbildningsnivå. I figuren ingår endast de länder som har indelat sin utbildning enligt Bologna-strukturen. Källa: Tabell A1.3a, EAG 2015.

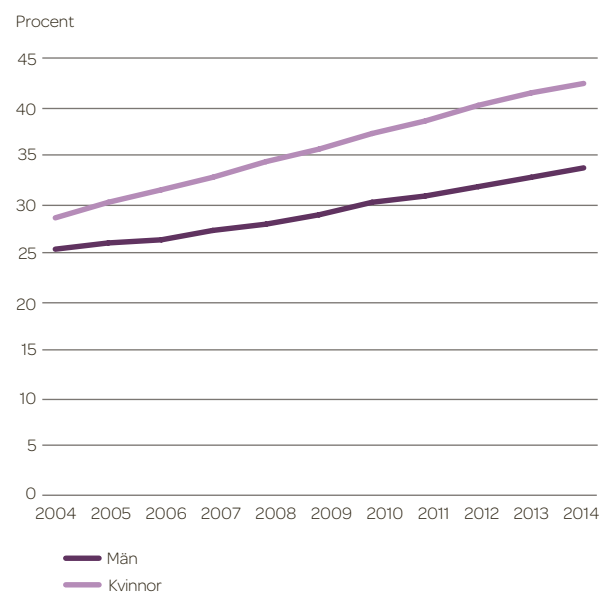

Utbildningsmål i Europa 2020

Europeiska unionens strategi Europa 2020 syftar till att skapa ökad tillväxt och fler jobb. De övergripande prioriteringarna är en tillväxt som är smart, hållbar och inkluderande. Europa 2020-strategin innehåller övergripande mål på EU-nivå inom fem områden, varav två berör utbildning och forskning. Målen fastställdes 2010 och ger en allmän bild av var EU bör befinna sig 2020.

Vid sidan av EU:s mål finns också globala mål avseende utbildning. FN:s generalförsamling antog i september 2015 Agenda 2030 med 17 globala mål som syftar till

Figur 88. Andel i befolkningen 30–34 år i EU-länderna med minst tvåårig eftergymnasial utbildning 2004–2014, fördelat på kvinnor och män. Källa: Eurostat.

att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Ett av de globala målen är att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Ett av delmålen handlar om lika tillgång till utbildning på alla nivåer (*Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations, 2015)

De mål som rör högre utbildning inom Europa 2020 är att andelen 30–34-åringar med minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 40 procent och att 3 procent av EU:s BNP ska investeras i forskning och utveckling (FoU) år 2020.

Varje EU-land ansvarar för och beslutar om sitt utbildningssystem, men länderna samarbetar för att hantera gemensamma utmaningar på utbildningsområdet inom det strategiska ramverket Utbildning 2020. I slutet av 2015 konstaterade Europeiska unionens utbildningsministrar att de strategiska målen fortfarande är aktuella, men fastställde ett antal nya prioriterade områden och konkreta frågor som ska utvecklas fram till 2020 (*Nya prioriteringar för det europeiska utbildningssamarbetet*, Europeiska unionens officiella tidning (2015/C 417/04)). Det handlar bland annat om relevanta och högkvalitativa kunskaper, färdigheter och kompetenser under livslångt lärande som främjar anställningsbarhet, innovation, aktivt medborgarskap och välmående. Ett annat prioriterat område är att utbildningen ska vara inkluderande och främja medborgerliga kompetenser.

Andelen 30–34-åringar inom EU med en minst tvåårig eftergymnasial utbildning ökar kontinuerligt och var 38 procent 2014 enligt Eurostats uppgifter. En utmaning är dock att sysselsättningsgraden bland nyexaminerade har minskat i flera år (se figur 52 i kapitlet *Utbildning och arbetsmarknad*). Utbildningsministrarna konstaterade också att anställningsbarheten hos de examinerade är stagnerande. En annan utmaning är att könsskillnaderna i utbildningsnivå är stora – och ökande. År 2014 hade drygt 42 procent av kvinnorna i åldern 30–34 år minst två års eftergymnasial utbildning, medan motsvarande andel bland männen var knappt 34 procent. Sammantaget för EU har alltså målet redan nåtts för kvinnorna, medan det är en bra bit kvar för männen. Dessutom är utvecklingstakten betydligt lägre för männen än för kvinnorna och gapet i utbildningsnivå har på tio år ökat från 4 till 8 procentenheter.

Nationella utbildningsmål

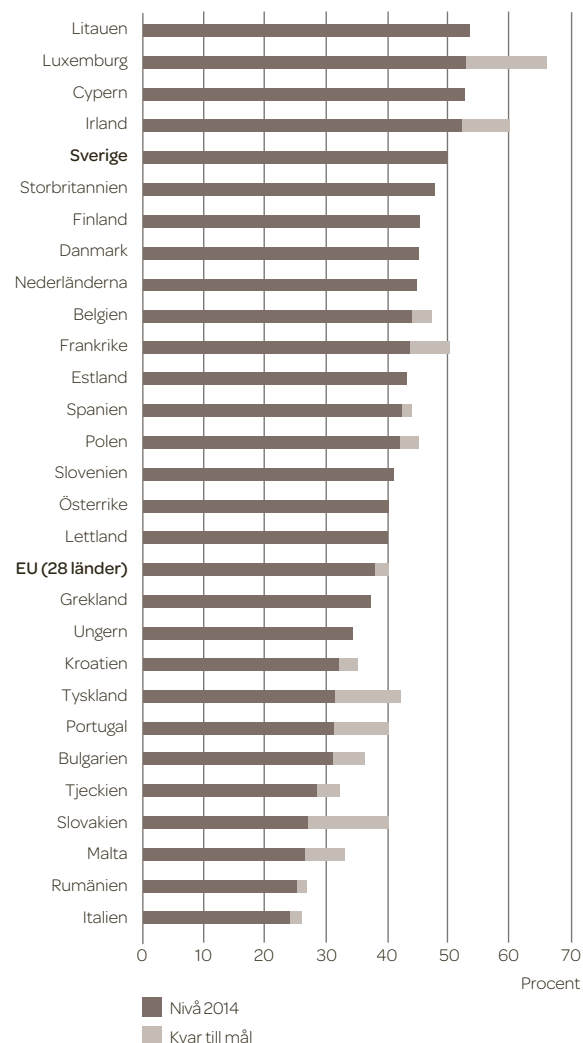
EU:s utbildningsmål gäller EU som helhet, men alla medlemsstater utom Storbritannien har också satt upp nationella mål utifrån ländernas egna förutsättningar och hur de kan bidra till att EU:s gemensamma mål nås. När det gäller andelen unga med eftergymnasial utbildning varierar de nationella målen från 26–27 procent i Italien och Rumänien, till 60 procent i Irland och 66 procent i Luxemburg. Tio länder har satt sina nationella mål på en nivå som är lägre än EU:s riktmärke, medan målen i 17 länder har satts till 40 procent eller mer. Tolv länder har redan nått sina nationella mål, däribland Danmark, Finland och Sverige (figur 89).

Sveriges nationella mål avseende ungas utbildningsnivå var tidigare 40–45 procent, men reviderades i *Budgetpropositionen för 2016* (prop. 2015/16:1 Utgiftsområde 16) till att andelen 30 till 34-åringar med minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 45–50 procent 2020. En av utgångspunkterna för den svenska regeringen är att de nationella målen ska vara ambitiösa men realistiska. Enligt Eurostats uppföljning hade redan 50 procent av 30–34-åringarna i Sverige en minst tvåårig eftergymnasial utbildning 2014.

Mål för investeringar i forskning och utveckling

Forskning och innovation är centrala inslag i EU:s strategi för tillväxt och jobb. Ett av de övergripande målen inom Europa 2020 är att förbättra villkoren för innovation, forskning och utveckling, särskilt med syftet att öka de sammanlagda privata och offentliga satsningarna på forskning och utveckling (FoU) till 3 procent av BNP år 2020 (*Smarter, greener, more inclusive?* Eurostat Statistical Books 2015). I FoU ingår såväl grundforskning och tillämpad forskning som den typ av experimentellt utvecklingsarbete som ofta utförs inom företagssektorn. År 2014 utgjorde EU:s sammanlagda investeringar i FoU 2,03 procent av BNP, vilket kan jämföras med 1,8 procent 2003.

Figur 89. Andel 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning 2014 i EU-länderna. Tolv länder hade redan nått sina nationella mål, medan det är en bit kvar i 15 länder (Storbritannien har inget mål). Länderna har sorterats efter högst utbildningsnivå.

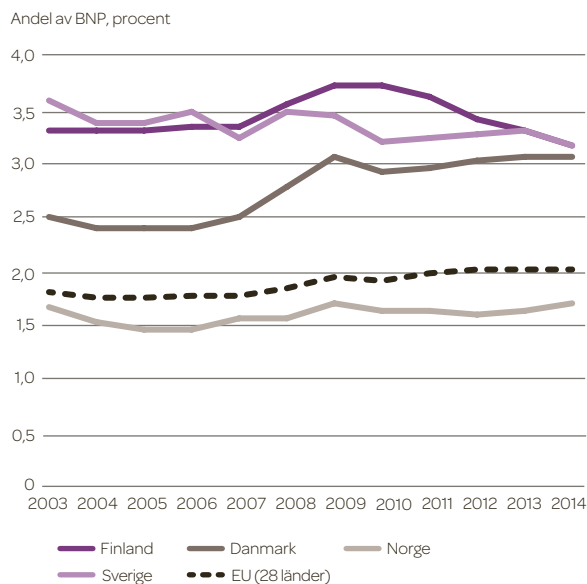
Med tanke på den långsamma utvecklingstakten verkar det inte troligt att målet på 3 procent år 2020 kommer att nås.

Sverige och Finland har under lång tid varit de EU-länder som investerar mest i FoU, över 3 procent av BNP, och på senare år har även Danmark nått denna nivå. Andra länder med investeringar nära 3 procent av BNP är Österrike och Tyskland. Det finns dock stora variationer i FoU-intensiteten mellan EU-länderna och i ett tiotal av dem utgör investeringarna i FoU 1 procent av BNP eller lägre.

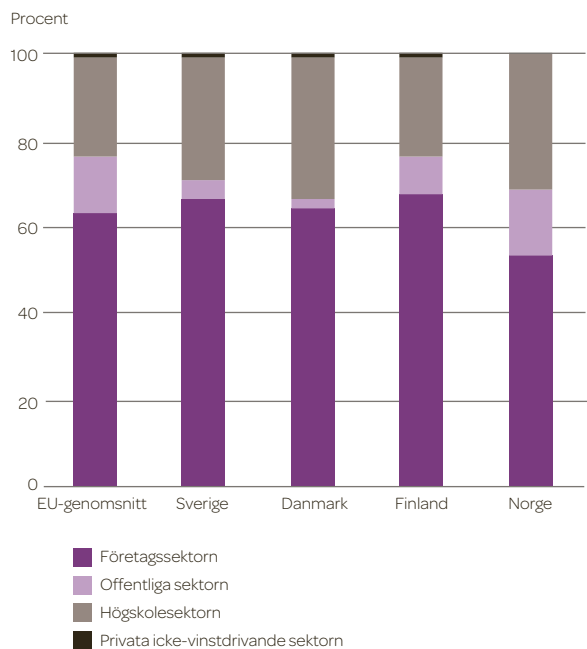
Sverige och Finland fortsätter att ha en hög ambition när det gäller investeringar i FoU och har satt sina nationella mål till 4 procent, alltså betydligt över EU:s riktmärke. Österrikes mål är 3,76, men i övrigt är det bara sju ytterligare länder som har nationella mål på 3 procent av BNP.

Figur 90. Investeringar i FoU som andel av BNP i Sverige, Finland, Danmark och EES-landet Norge, samt för EU-genomsnittet 2003–2013, procent. Källa: Eurostat. Uppgifterna för 2014 är preliminära.

Figur 91. De totala FoU-investeringarna fördelade på utförande sektorer i ett urval länder samt EU-genomsnittet. Sverige skiljer sig från många länder genom att merparten av den offentligt finansierade forskningen bedrivs inom högskolan och myndighetssektorn är liten. Källa: Eurostat.

I de flesta forskningsintensiva länderna är det företagssektorn som står för merparten av landets totala FoU. Enligt statistik från Eurostat utfördes 64 procent av EU:s totala FoU-satsningar av den privata företagssektorn 2014, 12 procent av offentliga sektorn (exempelvis statliga

forskningsinstitut), 23 procent av högskolesektorn samt 1 procent av den privata icke-vinstdrivande sektorn. I Sverige är andelen FoU som utförs av de privata företagen lite högre än EU-genomsnittet, år 2014 stod företagen för två tredjedelar av Sveriges totala FoU-satsningar och ungefär så har det varit i många år. Sverige skiljer sig dock från många andra länder genom att merparten av den offentligt finansierade forskningen är koncentrerad till universitet och högskolor medan övriga offentliga sektorn utför betydligt mindre FoU. År 2014 utfördes 29 procent av Sveriges totala FoU-satsningar av universitet och högskolor och 4 procent av den övriga offentliga sektorn. Den svenska fördelningen av FoU-utförandet (mätt som investeringar) påminner om den i Österrike.

Kostnader för eftergymnasial utbildning

OECD mäter kostnaderna för utbildning både som andel av bruttonationalprodukten (BNP) och genom utbildningsanordnarnas kostnad per student. Även om utbildningskostnader som andel av BNP är ett relativt bra mått på investeringar i utbildning är det värt att notera att storleken på ländernas BNP i förhållande till befolkningen skiljer sig åt. Exempelvis satsar Estland och Sverige ungefär lika mycket på eftergymnasial utbildning enligt detta mått, men Sveriges BNP per capita är nästan dubbelt så hög som Estlands.

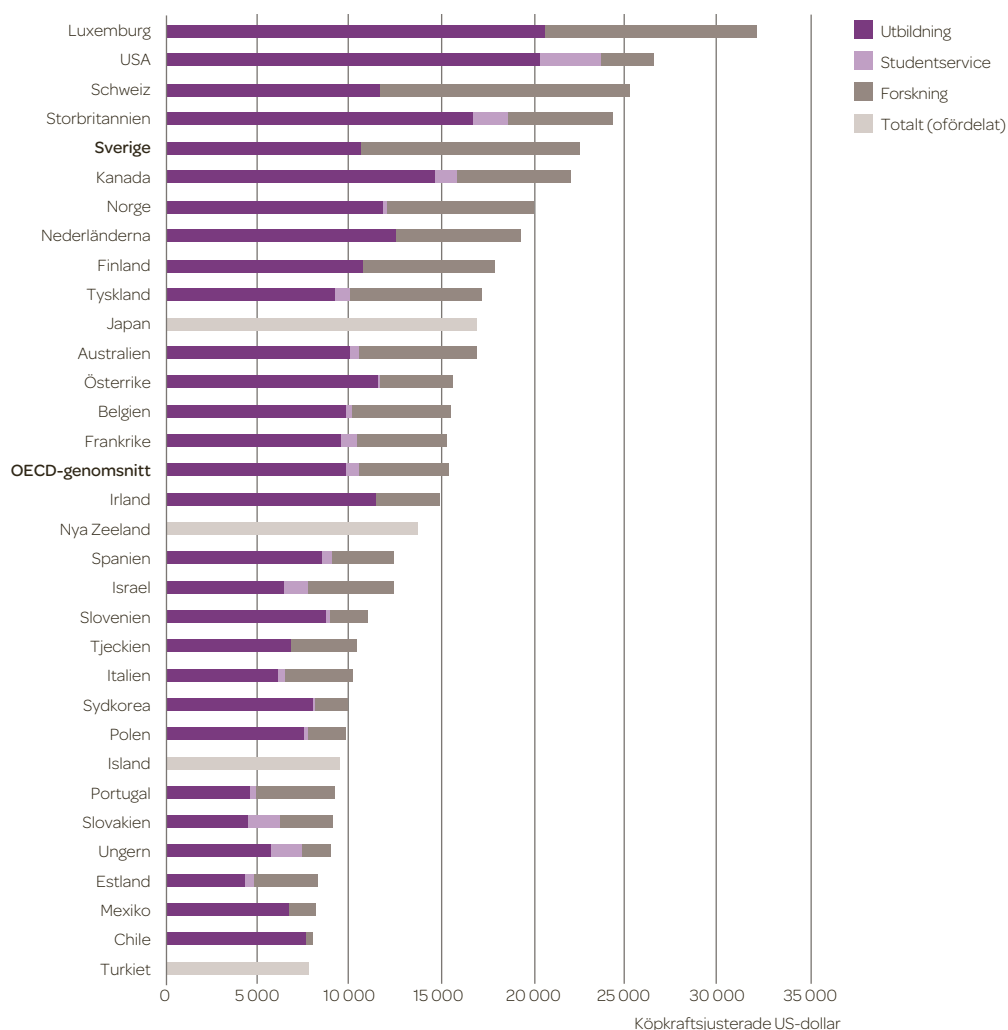
I sammanhanget bör det poängteras att kostnaderna för eftergymnasial utbildning också inkluderar kostnaden för den forskning som bedrivs inom högskolan samt, i de flesta fall i mindre utsträckning, kostnader för student-service (studentbostäder, matsalar etc.). I de OECD-länder det finns uppgifter för utgörs i genomsnitt nästan två tredjedelar av kostnaderna för eftergymnasial utbildning av utbildningskostnader och knappt en tredjedel av kostnader för forskning. I Sverige, liksom i Schweiz, är andelen forskningskostnader ovanligt hög – över hälften av den totala kostnaden per student. Det beror på att merparten av den offentligt finansierade forskningen i Sverige bedrivs inom högskolan. Som vi beskrivit tidigare (figur 91) bedrivs – och finansieras – forskning i många andra länder i högre grad inom övriga offentliga sektorn.

Eftersom merparten av de ekonomiska indikatorerna i *Education at a Glance* baseras på den totala kostnaden, är det viktigt att känna till hur kostnaden fördelas på olika verksamheter i länderna.

Utbildningsanordnarnas kostnad per student

Utbildningsanordnarnas totala kostnader för eftergymnasial utbildning och forskning består i de flesta länder, precis som i Sverige, till största delen av personalkostnader. Personalkostnader utgjorde två tredjedelar av de

Figur 92. Kostnad per student fördelad på olika verksamheter, köpkraftsjusterade US-dollar. Utbildningsanordnarnas kostnader för eftergymnasial utbildning (ISCED 5–8) och forskning inom högskolan i OECD-länderna 2012. Länderna har sorterats i storleksordning efter den totala kostnaden per student. Några länder har inte kunnat fördela den totala kostnaden och för Danmark och Grekland saknas uppgifterna helt. För Irland, Kanada, Luxemburg, Polen och Schweiz avser uppgifterna endast statliga lärosäten. Källa: Tabell B1.2 i EAG 2015.

totala kostnaderna för OECD-genomsnittet 2012, medan motsvarande andel för Sverige var 64 procent (tabell B6.2, EAG 2015). En delförklaring till att kostnaden per student varierar mellan länderna är att lärosätena (motsv.) i flera länder äger sina lokaler, eller av andra anledningar har låga lokalkostnader. I Sverige utgör lokalkostnaderna en ovanligt hög andel av driftskostnaderna eftersom i stort sett alla lärosäten hyr sina lokaler till marknadshyror (se box B6.1, EAG 2012).

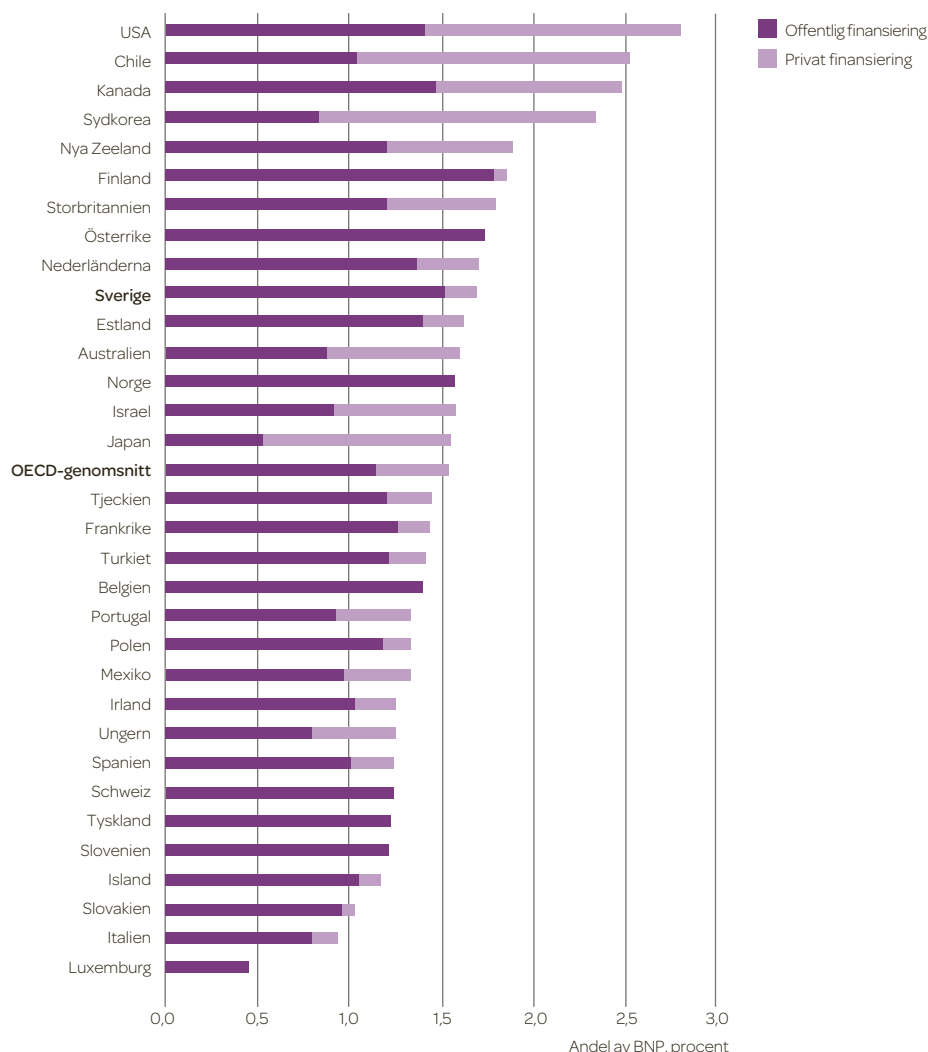
År 2012 varierade den totala kostnaden per student för eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan från omkring 8 000 köpkraftsjusterade US-dollar i Turkiet, Chile, Mexiko och Estland till över 25 000 i Luxemburg, USA och Schweiz. OECD-genomsnittet för den totala kostnaden per student var 15 000 och i Sverige var kostnaden 22 500 köpkraftsjusterade US-dollar.

Det innebär att Sverige tillhör de fem länder som hade högst kostnad per student.

Ser man enbart till kostnaden för utbildning så varierade den från omkring 4 300 köpkraftsjusterade US-dollar i Estland och Slovakien, till drygt 20 000 i Luxemburg och USA. OECD-genomsnittet för kostnaden för utbildningsdelen var 9 800 köpkraftsjusterade US-dollar och för Sverige 10 600. I Sverige är alltså kostnaden för utbildningen lite över OECD:s genomsnitt, medan den omfattande forskningen inom den svenska högskolan drar upp den totala kostnaden per student jämfört med hur det ser ut i många andra länder. Men som vi beskrivit ovan finns det flera orsaker till att kostnaden per student varierar mellan länderna.

Figur 93. OECD-ländernas investeringar i eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan som andel av BNP 2012. Utbildningsanordnarnas kostnader som andel av BNP 2012 med finansiering från offentliga (inklusive finansiering från utlandet) respektive privata källor. Länderna har sorterat efter storleken på de totala investeringarna som andel av BNP. För Danmark och Grekland saknas uppgifter. Källa: Tabell B 2.3 i EAG 2015.

Kostnader för eftergymnasial utbildning som andel av BNP

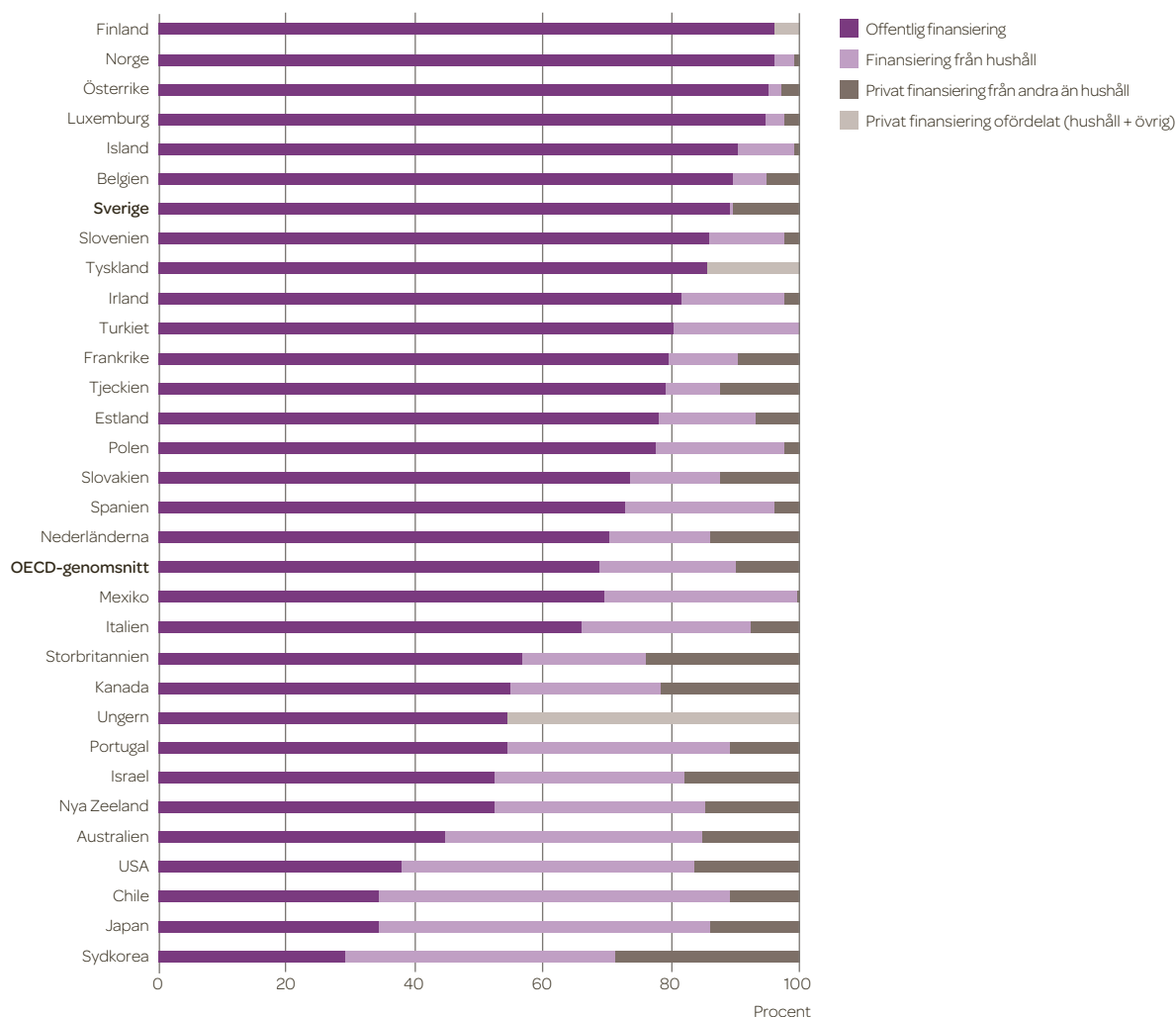
År 2012 investerade OECD-länderna i genomsnitt 1,5 procent av BNP, varav 1,2 procent offentliga medel, i eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan. I Sverige var motsvarande andel 1,7 procent av BNP, huvudsakligen offentliga medel. De privata medlen (0,2 procent av BNP) avser i Sverige huvudsakligen delfinansiering av den forskning som bedrivs inom högskolan.

Bland övriga nordiska länder var kostnaden i Finland 1,8 procent av BNP och i Norge 1,6 procent (uppgifter saknas för Danmark). I Finland har andelen minskat det senaste året, medan det skett en liten ökning i Sverige och Norge. Man bör dock ha i åtanke att förändringar i andelen av BNP som investeras i eftergymnasial utbild-

ning påverkas både av kostnadsutvecklingen och av BNP-utvecklingen. Norge har exempelvis haft en starkare BNP-utveckling 2011–2012 än Sverige och Finland.

De två måtten som används av OECD i *Education at a Glance* och i denna analys för att mäta ländernas investeringar i eftergymnasial utbildning kompletterar varandra. Att ett land avsätter en förhållandevis hög andel av BNP för eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan sammanfaller ofta, men inte alltid, med en relativt hög kostnad per student. Ett exempel på två länder som är lika, men ändå väldigt olika, är USA och Chile. Dessa två länder tillhör de som satsar högst andel av BNP på eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan och merparten av finansieringen är privat. Men USA har den näst högsta kostnaden per student inom OECD, medan Chiles kostnad per student är för-

Figur 94. Fördelning av finansieringen av utbildningsanordnarnas kostnader för eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan i OECD-länderna 2012. Länderna har sorterats efter högst andel offentlig finansiering (i offentlig finansiering ingår också finansiering från utlandet). Källa: Tabell B 3.1 i EAG 2015, uppgifter saknas för Danmark, Grekland och Schweiz. Ungefär 10 procent av hushållens kostnader är subventionerade. Därför är andelen offentlig finansiering högre i figur 93, där subventionerna inkluderats.

hållandevis låg. Ett motsatt exempel är det rika landet Luxemburg, där kostnaden per student är allra högst, medan kostnaden som andel av BNP är lägst av alla OECD-länder.

I de länder som satsar mest som andel av BNP utgörs merparten av satsningarna av privata medel. Ser man enbart till hur mycket offentliga resurser som satsas är det Finland som investerar mest i eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan i förhållande till BNP, följt av Österrike, Norge, Sverige och Kanada.

Oavsett om man studerar kostnaden per student eller kostnaden som andel av BNP tillhör USA de länder som investerar allra mest på eftergymnasial utbildning och forskning inom högskolan.

Studieavgifter i de flesta OECD-länderna

Om vi lite närmare studerar vad de privata investeringarna i eftergymnasial utbildning och forskning består av konstaterar vi att de till allra högsta delen utgörs av studieavgifter från hushåll. De flesta länder tar ut studieavgifter från internationella studenter. Enligt *Education at a Glance 2015* (tabell B5.1a) var det åtta OECD-länder som inte har studieavgifter för nationella studenter (alternativt för utbildning på det nationella språket) läsåret 2013/14. Av dessa åtta länder hade dock Estland, Slovakien, Slovenien och Turkiet restriktioner för avgiftsfriheten, den gäller endast för heltidsstudenter eller för dem som avslutar sina studier inom utsatt tid. Endast de nordiska länderna erbjöd helt avgiftsfria högskolestudier för nationella studenter.

Den högsta andelen av utbildningskostnaderna betalar hushållen i Chile, Japan, USA, Sydkorea och Australien. Intäkter från företag och andra privata finansiärer förekommer också i många länder, förmodligen både för utbildning och för forskning. I Sverige består lärosätenas intäkter från privata finansiärer huvudsakligen av forskningsbidrag från stiftelser och andra organisationer utan vinstsyfte.